

Remissyttrande

Diarienummer: Fi2024/00894

2024-07-10

Finansdepartementet

Budgetavdelningen, EU-budgetenheten

Mats Kullander

fi.remissvar@regeringskansliet.se

fi.ba.eu@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet En ny organisation för förvaltning av EU-medel (SOU 2024:22)

Sveriges Jordägareförbund (härefter Förbundet) har inbjudits att yttra sig över betänkandet av utredningen *En ny organisation för förvaltning av EU-medel* (SOU 2024:22). Förbundets medlemmar berörs främst av de delar som omfattar EU-medel kopplat till EU:s jordbrukspolitik. Yttrandet avgränsas till att i huvudsak beröra de delarna.

Inledning

Utredningen omfattar ett mycket viktigt ämnesområde och Förbundet delar direktivets formulerade behov av att hantera EU-medel mer effektivt. Förbundet kan under de tre senaste programperioderna i CAP konstatera att regelverk och villkor för hantering av EU-medel blivit alltmer komplex och omfattande. Det har lett till en kraftigt ökad byråkrati med belastande administration, för både myndigheter samt stödmottagare, som fördyrar och försvårar både ansökan, handläggning och utbetalning. Allt större del av medlen går till finansiering av myndigheters hantering och färre för avsedd nytta hos stödmottagarna.

Utredningens uppdrag omfattar främst att föreslå åtgärder som bidrar att effektivisera en säker handläggning av EU-medel. Förbundet vill dock framföra att endast fokus på att effektivisera hanteringen av systemet är som att behandla en allvarlig infektion med plåster och inte antibiotika. Förbundet menar, med bestämdhet, att hanteringen av EU-medel effektiviseras mest om regelverket som styr genomförandet förenklas, både i EU och på nationell nivå. Proportionalitetsprincip och ökat förtroende för stödmottagare måste vara ledord i ett sådant arbete.

Förbundet anser vidare att utredningen saknar helhetsperspektiv och förbiser de föreslagna åtgärdernas påverkan hos stödmottagaren samt de indirekta effekterna hos berörda myndigheter. Konsekvensanalysen måste kompletteras med de aspekterna för att kunna ge en sammantagen bild av förslagets effekt och långsiktiga påverkan mot programmets avsedda målsättningar.

Förbundet kan, med anledning av bristfällig konsekvensanalys, inte ta ställning till vissa av utredningens förslag.

Särskilda synpunkter

Överlappande programperioder

Hantering av EU-medel vid överlappande programperioder är ett återkommande problem. Ansvariga myndigheter har utmaningar med avslut och återkrav från tidigare perioder som sker i en ny period parallellt med uppstart av den nya programperioden. Dels skapar det en utmaning då medel avsedda för handläggning och administration ofta saknas vid överlapp, dels att uppbyggnad av kompetens samt inkörning av digitala handläggningssystem i en ny period alltid skapar merarbete.

För att undvika detta måste TA-medel anpassas för resursbehov vid överlapp mellan programperioder alternativt rikta medel från förvaltningsanslag i de ekonomiska bilagorna som följer berörd myndighets regleringsbrev.

Bristfällig konsekvensanalys

Konsekvensanalysen fokuserar i huvudsak på hur förslagen påverkar ekonomi samt antal anställda hos berörda myndigheter. Det saknas fokus på stödmottagarens nytta samt en sammantagen bild av förslagets effekt och långsiktiga påverkan mot avsedda programs målsättningar. Det framgår inte heller varför och hur handläggning kommer att ske effektivare, hos de föreslagna myndigheterna.

Sammantaget gör Förbundet bedömningen att utredningens konsekvensanalys är för bristfällig för att kunna ta ställning till flera av utredningens förslag och föreslår därför att den kompletteras enligt förslag ovan.

Jordbruksverkets datasystem och vägledning försvårar länsstyrelsernas handläggning

Brister i Jordbruksverkets digitala handläggningssystem är väl känt och bidrar till att länsstyrelserna har utmaningar med att hantera EU-medel effektivt. Detta berörs inte i tillräckligt stor utsträckning i utredningen vilket är en brist.

Varför gör Jordbruksverket det bättre?

Utredningen saknar beskrivning om varför centralisering av föreslagna stödområden till Jordbruksverket kommer att leda till en effektivare samt skyndsammare handläggning, och kontroll utöver vissa besparingar av OH-kostnader.

Det finns exempel på när Jordbruksverket tidigare handlagt visa stöd, tex återkrav, och det har bidragit till längre handläggningstider än hos länsstyrelserna.

Det saknas liksom beskrivning av kostnad samt kompetensutveckling av nya handläggargrupper hos Jordbruksverket för att hantera handläggning av föreslagna stöd.

Risk för negativa konsekvenser hos länsstyrelserna

Utredningen föreslår flytt av handläggning av areal- och djurstöd samt delar av havs, fiskeri och vattenfonden flyttas från samtliga länsstyrelser till Jordbruksverket. Vidare föreslås att projekt- och investeringsstöden centraliseras på sex utvalda länsstyrelser.

Länsstyrelserna spelar en viktig roll i utförandet av den nationella lagstiftningen på den regionala nivån. På senare år har allt fler uppdrag och beslut delegerats till länsstyrelserna.

Förbundet anser att länsstyrelsens kompetens inom de gröna näringarna är avgörande för hur tillämpningen av den nationella lagstiftningen sker på regional nivå och hur dialog med företag och andra regionala aktörer genomförs.

En flytt av handläggning från länsstyrelserna, enligt utredningens förslag, kommer att minska länsstyrelserna samlade kompetens inom flera centrala verksamhetsområden som jordbruk, animalieproduktion, fiske, företagande och landsbygdsutveckling. Den kompetensen är viktigt för länsstyrelsens avväganden mellan intressen i olika uppdrag, processer och beslut.

Utan kunskap om näringens behov och förutsättningar riskerar länsstyrelsens beslut sakna förankring utifrån näringens förmåga. Detta berör inte minst frågor och uppdrag som berör ökad livsmedelsproduktion, beredskap, miljötillstånd, viltskador, energi och vatten.

Länsstyrelsen kan likaså tvingas köpa in kompetens till olika uppdrag om den saknas i den ordinarie verksamheten vilket medför att utredningens antagna kostnadsbesparing inte stämmer.

Centraliseringens fördelar

Utredningen lyfter flera av centraliseringens fördelar. Förbundet vill komplettera med nedanstående.

Idag ligger handläggningen och kontroll för merparten av stöd och ersättningar inom EU-jordbrukspolitik hos de 21 länsstyrelserna. Länsstyrelsens tilldelade TA-medel täcker sällan de kostnader som myndigheterna har med handläggningen utan måste kompletteras med medel från Förvaltningsanslaget. På samtliga länsstyrelser görs olika prioriteringar vilket medför att det finns en grundläggande variation i respektive länsstyrelses bemanning för handläggning av nämnda stöd.

Länsstyrelserna varierar i storlek vilket medför att vissa handläggningsgrupper på medelstora och mindre länsstyrelser blir små och därmed sårbara vid tex sjukdom och personalomsättning. Handläggartjänster på länsstyrelser har relativt hög personalomsättning och i kombination med mindre handläggargrupper medför det stora utmaningar med att behålla kompetens.

Detta medför att handläggargrupper på vissa länsstyrelser blir sårbara vilket påverkar stödmottagare negativt. Det talar för att centralisera handläggningen av vissa stöd hos utvalda länsstyrelser eller Jordbruksverket. Dock är det viktigt att noga utreda för och nackdelar samt andra förslag vilket Förbundet inte anser att utredningen gjort i tillräckligt stor utsträckning.

Exempel på flytt av handläggning med negativt resultat

Under senare år finns det flera exempel på när delar av hantering av EU-medel från EU:s jordbruksfond förlagts till myndigheter som tidigare inte handlagt i Jordbruksverkets system, tex Tillväxtverket och Skogsstyrelsen.

Fördelning av hantering av stöd till nya myndigheter leder till stora problem då det tar lång tid att bygga kompetens för handläggning i Jordbruksverkets system. Det medför en kostsam och rättsosäker hantering av EU-medel med långa handläggningstider som följd vilket påverkar stödmottagare negativt.

Förslag till förändring av systemet med regionala strukturfondspartnerskap

Förbundet avstyrker förslaget om förändring av de regionala strukturfondspartnerskapen. Utredningens förslag riskerar minska det regionala inflytandet för utlysningars områden samt prioritering av projekt. Det har stor betydelse att ERUF kopplas till regionala strategier, behov och inriktningar.

Det goda samarbete som är etablerat mellan regioner och aktörer inom strukturfondspartnerskapet riskerar att försvinna och underifrånperspektivet i arbetet minska.

Utbildningsprogram för handläggare

Utbildning och kapacitetsbyggande är centralt för att säkerställa att alla inblandade parter har den kompetens som krävs för att hantera EU-medel effektivt och korrekt. Ett strukturerat utbildningsprogram kan bidra till att förbättra effektiviteten och minimera felaktigheter. För att säkerställa att relevanta aktörer på alla nivåer har nödvändig kompetens och kunskap föreslås Förbundet införande av ett omfattande utbildningsprogram och att handläggare ska genomgå en särskild utbildning för att bli behöriga att handlägga EU-medel.

Detta skulle inledningsvis omfatta de nationella och regionala myndigheter som idag hanterar EU-medel och att effekten av utbildningen utvärderas löpande.

Förslag om effektiviseringsuppdrag 2.0 till länsstyrelserna

Förbundet ser vissa fördelar med att handläggningen av EU:s jordbruksstöd hanteras av större handläggargrupper för att minska sårbarhet och behålla kompetens för stödmottagarens bästa.

Förbundet kan inte, utifrån utredningen, ta ställning till om handläggningen kommer att effektiviseras genom utredningens förslag om flytt till Jordbruksverket samt centralisering hos utvalda länsstyrelser. Förbundet ser däremot stora risker med att länsstyrelsen förlorar viktig kompetens kring jordbruk och livsmedelproduktion vilket sammantaget kan påverka länsstyrelsens arbete negativt, inte minst utifrån ett företagarperspektiv.

Länsstyrelsen fick ett effektiviseringsuppdrag av hanteringen av EU:s jordbruksstöd som redovisades 2022. Uppdraget skulle leda till utveckling av verksamheten i syfte att effektivisera den samlade verksamheten och minska skillnader i bedömning. Förslagen skulle tillämpas i verksamheten från 2023.

Utredningen om *En ny organisation för förvaltning av EU-medel* har pågått parallellt med effektiviseringsuppdraget och Förbundet anser att denna utredning inte har hunnit utvärdera effektiviseringsuppdragets effekt. Med anledning av det anser Förbundet att det inte är lämpligt att enligt föreslagen tidsplan besluta om flytt av hantering av stöd enligt utredningens förslag.

Förbundet föreslår att länsstyrelsernas införda effektiviseringsåtgärder utvärderas 2025 samt att länsstyrelserna tilldelas ett effektiviseringsuppdrag 2.0, där de får i uppgift att lämna ytterligare förslag på effektiviseringar samt utvecklat bemöta förslagen i denna utredning.

Anders Grahn
Generalsekreterare

Johan Varenius
Sakkunnig jordbruk

Sveriges Jordägareförbund (SJF) representerar större privata markegendomarna i Sverige. Förbundets medlemmar skapar nytta för människor och miljö genom ett långsiktigt förvaltande av förnyelsebara naturresurser. Vi erbjuder ett helhetsperspektiv på modernt landsbygdsföretagande eftersom våra medlemmar ofta bedriver lant-, skogs- och energiproduktion i större skala på samma fastighet. Genom stärkt landsbygdsföretagande och äganderätt vill vi utveckla näringslivet på den svenska landsbygden.